

УДК 339

О. Г. Мельник,
д. е. н., професор, завідувач кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів
М. Є. Адамів,
к. е. н., доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів
А. В. Тодощук,
к. е. н., доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів

DOI: 10.32702/2306-6806.2018.11.39

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ¹

О. Melnyk,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Department of Foreign Economic
and Customs Activity, Lviv Polytechnic National University, Lviv
M. Adamiv,
Doctor of Philosophy in Economics, Associate Professor of Department of Foreign
Economic and Customs Activity, Lviv Polytechnic National University, Lviv
A. Todoshchuk,
Doctor of Philosophy in Economics, Associate Professor of Department of Foreign
Economic and Customs Activity, Lviv Polytechnic National University, Lviv

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF REFORMING THE CUSTOMS SYSTEM OF UKRAINE IN TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION

У статті доведено необхідність застосування наукового підходу до реформування митної системи України в умовах європейської інтеграції. На підставі врахування існуючих проблем у вітчизняному досвіді модернізації роботи митних органів та аналізування класичних і сучасних наукових теорій рекомендовано використовувати системний підхід до реформування митної сфери. Запропоновано розглядати національну митну систему як складну цілісну контрольовану структуру, що відображає сукупність базових та забезпечувальних підсистем з притаманними їм елементами, які розвиваються під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників та у взаємодії забезпечують виконання іманентних митних функцій. Виконано структурну декомпозицію митної системи за топологічно-змістовою ознакою, що дало змогу виокремити базові підсистеми (контрольно-регулююча, безпеково-захисна, сервісна, фіскальна підсистеми) та забезпечувальні підсистеми (нормативно-правова, адміністративна, фінансова, інформаційно-статистична, комунікаційна, матеріально-технічна підсистеми, підсистема міжнародного співробітництва). Розкрито змістове наповнення та функціональне призначення кожної структурної підсистеми національної митної системи, що сформувало систематизовану інформаційну базу для подальшого реформування вітчизняної митної сфери.

The current stage of functioning of the national customs system reflects the existence of significant problems in its various spheres. In spite of numerous attempts to modernize the work of customs authorities by representatives of different levels, unfortunately the visible result has not been achieved. The problem of reforming the national customs system became especially critical in the context of European integration. It is grounded by the obligations of Ukraine to harmonize the customs sphere with European standards and norms according to the Association Agreement with the European Union. On the basis of unsuccessful attempts to improve the work of customs authorities, it has been proved that the reform process should be scientifically grounded. The application of a scientific approach will ensure a coherent, completed, integrated and structured vision of the

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Держаного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф83/81-2018.

reform process, identify and justify the priority areas of modernization, and will allow achieving the most effective results. Based on the study of existing problems in the domestic experience of modernizing the work of customs authorities, analyzing classical and modern scientific theories, taking into account tendencies of European integration, it is recommended to use a systematic approach to the reform of the customs sphere. It is proposed to consider the national customs system as a complex integral controlled structure, which reflects a set of basic and supporting subsystems with their inherent elements, which develop under the influence of internal and external factors and in interaction ensure the implementation of immanent customs functions. In order to reveal the content and functional purpose of the subsystems of the national customs system, its structural decomposition was made by the topological and content signs, which forms a systematic information base for further reformation of the domestic customs sphere. In particular, the basic subsystems (control-regulating, security-protective, service, fiscal subsystems) and supporting subsystems (normative-legal, administrative, financial, informational-statistical, communication, material-technical subsystems, subsystem of international cooperation) are identified.

Ключові слова: митна система, структурна декомпозиція, базові підсистеми, забезпечувальні підсистеми, реформування, європейська інтеграція.

Key words: customs system, structural decomposition, basic subsystems, supporting subsystems, reformation, European integration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Після вибору євроінтеграційного вектору розвитку та ратифікації Угоди про асоціацію із Європейським Союзом перед Україною постало чимало зобов'язань щодо приведення ключових сфер держави у відповідність із європейськими стандартами та нормами. Одним із невід'ємних компонентів гармонізаційного процесу є митна система України, що покликана забезпечувати реалізацію найбільш істотних функцій держави. В умовах поширення інтеграційних та глобалізаційних тенденцій світового розвитку виникає необхідність в уніфікації національних митних систем, що об'єднуюватимуться спільною ідеєю функціонування, орієнтуватимуться на однакові принципи та стандарти діяльності, використовуватимуть єдині підходи та методи роботи. Така уніфікація в жодному випадку не нівелюватиме національні митні інтереси, а, навпаки, сприятиме вирішенню існуючих внутрішніх проблем і забезпеченню прогресивного розвитку митної сфери та держави загалом.

У будь-якій країні світу митна система окреслює її державні кордони, утворюючи тим самим територіальну цілісність; є своєрідним бар'єром для переміщення небезпечної продукції через кордон, формуючи таким чином національну безпеку; виконує роль лакмусового індикатора для перевірки якості товарів, здійснюючи захист суспільства від шкідливої та неякісної продукції; сприяє веденню законної міжнародної торгівлі підприємствами, спрощуючи митні процедури перетину кордону; активізує зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарської діяльності, підвищуючи рівень фінансово-економічного розвитку держави. У сукупності належне виконання усіх окреслених завдань формує конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість країни на міжнародному рівні, зміцнює її імідж як вигідного стабільного партнера серед інших держав та надійного учасника міжнародних організацій, забезпечує прогресивний соціально-економічний розвиток. Така функціональна багатогранність митної сфери чітко відокремлює її місце у структурі держави та ідентифікує пріоритетну роль у реалізації державної політики.

На жаль, як свідчить практика функціонування вітчизняних митних органів, на сьогодні національна митна система перебуває на етапі стагнації, характеризується чималими проблемами у різних сферах, не забезпечує належне виконання основних функцій, не відображає міжнародні та європейські стандарти. В умовах європейської інтеграції така ситуація є неприпустимою та вимагає масштабного реформування митної системи України на засадах врахування кращого зарубіжного митного досвіду, впровадження загальновідомих у світі митних принципів, правил та стандартів роботи, гармонізації митного законодавства із міжнародною та європейською нормативно-правовою базою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми реформування митної системи України стали предметом досліджень чималої когорти науковців, митних практиків, експертів [1–6]. На підставі ретельного вивчення наукових публікацій за митною тематикою встановлено, що наявні праці здебільшого лише частково розкривають певні аспекти модернізації національної митної системи або вже втратили актуальність з огляду на динамічний розвиток міжнародного та вітчизняного митного середовища. Тоді як, існуючі практичні матеріали в основному відображають лише конкретні рекомендації щодо реформування митних органів держави без наукового обґрунтування. Це відповідно не забезпечує комплексності та системності під час реформування митних органів, що передбачало б охоплення та взаємодію усіх невід'ємних структурних елементів реформаторського процесу. На сьогодні нерідко простежуються ситуації, за яких при реформуванні певної сфери митної системи не забезпечується органічне поєднання та імплементація усіх необхідних заходів, здебільшого реформаторські дії є поодинокими та не пов'язуються з іншими заходами або реалізуються без належного супроводу. До прикладу, при запровадженні певного заходу відсутнє належне нормативно-правове забезпечення його реалізації, або навпаки. Крім того, втрачається логіка та структурованість реформування національної митної системи, що не забез-

печує впорядкованості та поетапності реалізації реформаторських дій, провокує хаос і таким чином не відображає почерговості імплементації реформаторських заходів, не враховує їх масштабності та не забезпечує пріоритетності впровадження

ЦІЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Усе вищевикладене формулює цілі дослідження як розроблення науково обґрунтованих засад реформування національної митної системи, котрі б відображали пріоритетні сфери модернізації в умовах європейської інтеграції, враховували усі невід'ємні елементи реформаторського процесу, обґрунтовували їхнє змістове наповнення та функціональне призначення, розкрили механізм взаємодії та взаємозв'язків.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із невід'ємних принципів реформування національної митної системи є наукова аргументованість реалізації цього процесу, що зумовлює необхідність визначення обґрунтованого концептуального підходу, який формуватиме цілісне й комплексне бачення реформаторського процесу, забезпечуватиме логіку його здійснення та дасть змогу одержати максимально ефективні результати модернізації митної сфери. Виконання означених завдань найбільшою мірою втілюється саме у системному підході, котрий на сьогодні є загальновідомим та широко використовується у науковій та прикладній сферах. Ідея системного підходу полягає у побудові цілісної структури досліджуваного об'єкта, що передбачає охоплення його базових невід'ємних елементів та репрезентує механізм їхньої взаємодії і взаємозв'язків задля досягнення елементних та комплексних цілей.

На сьогодні як у науковій, так і практичній термінології поширеним є поняття "митна система", що характеризує митну сферу як комплексне явище, котре об'єднує широкий спектр різноманітних елементів, що забезпечують виконання її функціонального призначення. Результати спеціалізованих досліджень, які відображають наявність істотних проблем у різних сферах національної митної системи, та усе вищевикладене доводять доцільність застосування системного підходу до розгляду митної сфери у контексті її реформування. Це забезпечуватиме врахування усіх пріоритетних векторів, у яких простежуються істотні проблеми, розробити цільові заходи щодо модернізації та удосконалення кожного напрямку і таким чином реалізувати комплексне реформування, що дасть змогу досягнути виходу національної митної системи із стагнаційного стану на якісно новий етап розвитку.

Таким чином, у контексті реформування митної справи України доцільно побудувати національну митну систему та здійснити її структурну декомпозицію за топологічно-змістовою ознакою, що передбачатиме виокремлення ключових структурних підсистем. Варто зауважити, що при розробленні митної системи держави слід застосовувати саме динамічний підхід, котрий, на відміну від статичного підходу, дає змогу сформува-ти не лише структуру системи як сукупність певних елементів, але й відобразити їхню взаємодію, взаємозв'язки, зміни, перетворення та розвиток. Розгляд митної системи України за динамічним підходом дасть змогу забезпечити її поступову гармонізацію із європейськими нормами і стандартами, що є невід'ємною умовою європейської інтеграції.

З огляду на вищевикремлені існуючі недоліки, проблеми і слабкі сторони реформування митної сфери в Україні та специфіку системного підходу запропоновано розглядати національну митну систему як складну цілісну контрольовану структуру, що відображає сукупність базових та забезпечувальних підсистем з притаманними їм елементами, які розвиваються під впли-

вом внутрішніх та зовнішніх чинників та у взаємодії забезпечують виконання іманентних митних функцій. Означене визначення було сформульовано у цілях реформування та розвитку митної системи за пріоритетними сферами в умовах європейської інтеграції і таким чином акцентує увагу на її змістовій сутності, виокремлюючи ключові підсистеми за топологічно-змістовою ознакою. Варто зауважити, що митна система держави характеризується наявністю базових підсистем, що відображають її властиве митне призначення та ключові функції, а також забезпечувальних підсистем, котрі формують підґрунтя, супроводжують та забезпечують потреби функціонування іманентних підсистем.

На підставі вивчення спеціалізованої літератури з митної тематики та практики функціонування митних органів виконано структурну декомпозицію митної системи за топологічно-змістовою ознакою, що дало змогу виокремити базові підсистеми (контрольно-регулююча, безпеково-захисна, сервісна, фіскальна підсистема) та забезпечувальні підсистеми (нормативно-правова, адміністративна, фінансова, інформаційно-статистична, комунікаційна, матеріально-технічна підсистеми, підсистема міжнародного співробітництва) (рис. 1).

Нормативно-правова підсистема є невід'ємним елементом митної системи, оскільки усі митні операції у будь-якій сфері реалізуються відповідно до закріплених у регулятивних документах положень. Таким чином, нормативно-правова підсистема фактично визначає та супроводжує роботу функціонування усіх інших підсистем митної системи, що вимагає забезпечення їхньої змістової і часової відповідності та кореляції. Ця підсистема репрезентує нормотворчу функцію органів влади національного та міжнародного рівня та охоплює увесь спектр нормативно-правових документів (законів, постанов, положень, розпоряджень, інструкцій, директив, конвенцій, актів тощо), котрі прямо чи опосередковано регулюють митну діяльність різних суб'єктів (митних органів, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних посередників тощо). В умовах динамічного розвитку національного та міжнародного митного середовища нормативно-правова підсистема повинна постійно переглядатись, оновлюватись та удосконалюватись. Крім того, важливим є забезпечення не лише її актуальності, але й гармонізованості із міжнародними нормативно-правовими документами, об'єктивності, неупередженості, внутрішньої несуперечливості та однозначності трактування.

Адміністративна підсистема охоплює органи управління митною діяльністю на усіх рівнях, відображаючи структурне наповнення рівнів управління, ієрархію та централізованість управління, горизонтальні та вертикальні зв'язки між рівнями управління, функціональне навантаження та сферу відповідальності митних працівників. У межах цієї підсистеми здійснюється управління митною діяльністю на засадах реалізації ключових функцій — планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання. Тобто суб'єкти адміністративної підсистеми визначають ключові вектори, цілі та завдання розвитку національної митної системи загалом та її окремих сфер, організують та координують роботу митного персоналу, здійснюють контроль за реалізацією митних операцій та регулюють будь-які правопорушення у митній сфері, тощо. Ефективність функціонування цієї підсистеми визначає результати здійснення митної справи в державі. Функціонування адміністративної підсистеми регулюється Митним кодексом України [7], Положенням "Про Державну фіскальну службу України" [8] та іншими нормативно-правовими актами. На сьогодні адміністративна підсистема митної системи України ієрархічно сформована із Кабінету Міністрів України в особі Міністра фінансів, Державної фіскальної служби України, територіальних органів Державної фіскальної служби України, представлених обласними митницями, митними постами та

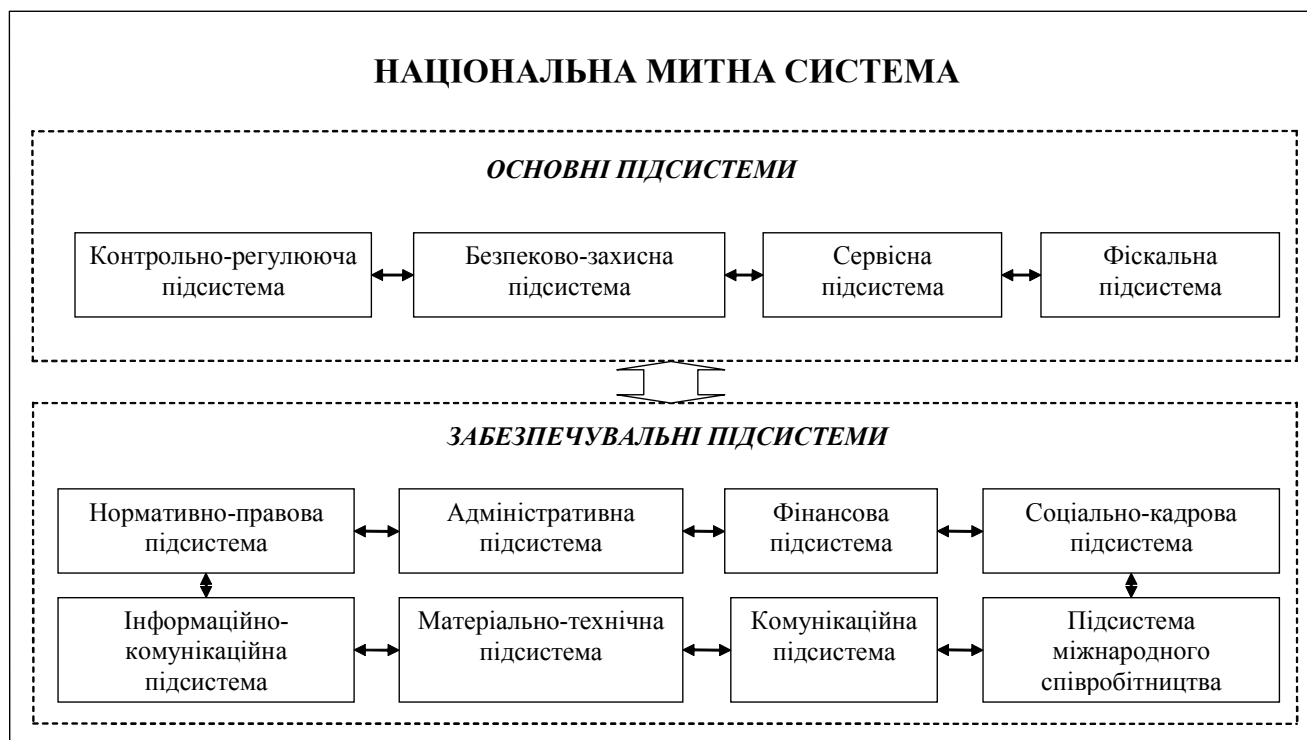

Рис. 1. Структура декомпозиція національної митної системи за топологічно-змістовою ознакою

відділами митного оформлення.

Контрольно-регулююча підсистема ґрунтується на реалізації широкого спектру контрольних та регулюючих процедур у митній сфері з метою забезпечення дотримання положень законодавства під час переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон держави. Призначення цієї підсистеми розкриває одну із базових іманентних функцій митної системи держави та є одним із невід'ємних постулатів державної митної справи, що передбачає реалізацію різних форм і видів митного контролю та регулювання зовнішньоекономічної діяльності. При цьому, визначення товарів чи транспортних засобів комерційного призначення, які підлягатимуть митному контролю, відбувається за результатами управління ризиками у митній сфері, особливості якого регулюються Главою 53 Митного кодексу України [7]. Для реалізації митними органами контрольної функції ст. 329 цього Кодексу [7] передбачено створення спеціальних зон митного контролю. Відповідно до ст. 336 Кодексу [7] на сьогодні визначено такі ключові форми митного контролю, як перевірка документів та відомостей про переміщення товарів чи транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України; митний огляд; облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення; усне опитування громадян чи працівників підприємств; огляд територій та приміщень, де знаходяться підконтрольні об'єкти; перевірка обліку підконтрольних об'єктів; документальна перевірка; спрямування запитів до інших державних органів, установ та організацій для підтвердження автентичності документів. У межах митного контролю передбачено також митні експертизи, що забезпечують взяття проб (зразків) товарів та здійснення операцій з узятими пробами.

Безпеково-захисна підсистема втілює ще одну ключову іманентну функцію митної системи, що стосується забезпечення національної безпеки та захисту суспільства від шкідливих та неякісних товарів. У межах цієї підсистеми реалізуються заходи щодо запобігання та протидії контрабанді, захисту прав інтелектуальної власності на товари, що переміщуються через митний кордон держави, визначення обсягу відповідаль-

ності за порушення митних правил, притягнення до відповідальності правопорушників, провадження справ про порушення митного законодавства, тощо. Функціонування безпеково-захисної підсистеми здійснюється відповідно до положень Розділу XIV "Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон країни", Розділу XVII "Запобігання та протидія контрабанді", Розділу XVIII "Порушення митних правил та відповідальність за них", Розділу XIX "Провадження у справах про порушення митних правил" Митного кодексу України [7] та інших нормативно-правових актів.

Сервісна підсистема репрезентує сукупність митних процесів, операцій, процедур та дій, які реалізуються для забезпечення митного оформлення товарів чи транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон держави. Призначення цієї підсистеми відображає одну із базових іманентних функцій митної системи держави, що стосується професійного надання високоякісних прогресивних митних послуг суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності з метою активізації та сприяння здійсненню легальної міжнародної торгівлі. До ключових митних послуг, які надаються митними органами підприємствам, можна віднести послуги щодо акредитації та переакредитації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у митних органах, видачі та перевірки сертифікаційно-дозвільної документації, контролю, перевірки та коригування митних декларацій, митної вартості товарів та обсягів митних платежів, коду товару відповідно до УКТ ЗЕД, поміщення товарів на складах митних органів, тощо [9]. Ключовим нормативно-правовим документом, що визначає особливості функціонування сервісної підсистеми є Митний кодекс України у розрізі I—VIII Розділів [7]. З огляду на швидкі темпи зміни науково-технічного прогресу та відповідно високодинамічний розвиток митного середовища важливо забезпечувати перманентне удосконалення та модернізацію роботи сервісної підсистеми у митній сфері з метою підвищення ефективності її функціонування на засадах запровадження інноваційних митних технологій та інструментів обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Фіскальна підсистема забезпечує управління митними платежами у формі податків та зборів, які підлягають сплаті суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, на засадах встановлення ставок і тарифів таких платежів, визначення їхніх видів та порядку стягнення, перевірки повноти сплати, а також цільового спрямування до державного бюджету або на інші цілі. Призначення цієї підсистеми частково відображає регулюючу функцію митних органів у розрізі тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та пов'язане із підвищенням рівня економічної безпеки держави. Ключові засади справляння митних платежів та інших податків у зовнішньоекономічній сфері (податку на прибуток, податку на додану вартість, акцизного податку) визначені Розділом IX Митного кодексу України [7] та Розділами IV—VI Податкового кодексу України [10].

Фінансова підсистема відображає фінансове забезпечення роботи митних органів та розвитку митної справи в державі та розкриває рух грошових потоків для забезпечення потреб національної митної системи. Призначення цієї підсистеми пов'язане із плануванням доходів і витрат митних органів, контролем за їхнім обсягами на засадах порівняння планових і фактичних значень, залученням зовнішніх джерел фінансування, їхнім спрямуванням у найбільш пріоритетні сфери, забезпеченням цільового використання фінансових ресурсів, тощо. Фінансування потреб діяльності митних органів забезпечується за рахунок коштів державного бюджету та визначається Законом України про державний бюджет на відповідний рік. Ключовим розпорядником фінансових ресурсів митних органів є Державна фіскальна служба України. При цьому, будь-яка державна установа зобов'язана складати кошторис надходжень та видатків, особливості формування, затвердження та виконання якого регулюються відповідною Постановою Кабінету Міністрів України.

Інформаційно-статистична підсистема передбачає ведення обліку роботи митних органів та зовнішньоекономічної діяльності у розрізі товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон держави, з метою формування систематизованої інформаційної бази та за необхідності надання даних іншим державним органам влади, міжнародним організаціям та митним органам зарубіжних держав. Призначення цієї підсистеми пов'язано із запобіганням та протидією незаконному переміщенню заборонених законодавством небезпечних чи шкідливих товарів на засадах оперативної інформаційно-комунікаційної взаємодії зацікавлених суб'єктів, а також формуванням інформаційного забезпечення розвитку міжнародних економічних зв'язків держави та зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Це дає змогу підвищувати рівень національної безпеки та захисту держави і її громадян, економічного розвитку та міжнародної конкурентоспроможності держави. Слід зазначити, що ведення митної статистики передбачено Розділом XVI Митного кодексу України [7].

Соціально-кадрова підсистема визначає якісний і кількісний склад персоналу митних органів та рівень його соціального забезпечення. В межах цієї підсистеми відбувається добір, прийняття на роботу, переміщення за посадами, звільнення, підвищення рівня кваліфікації митних працівників, а також матеріальне і нематеріальне мотивування за результатами їхньої роботи. Функціонування соціально-кадрової підсистеми національної митної системи здійснюється відповідно до положень Закону України "Про державну службу" [11] з огляду на те, що працівники митних органів належать до когорти державних службовців, а також Глав 79—83 Митного кодексу України [7]. Зокрема у Законі визначено правовий статус державного службовця, особливості прийняття на державну службу, проходження та припинення державної служби, оплати праці, надання заохочень і соціальних гарантій державним службов-

цям, коло їх дисциплінарної та матеріальної відповідальності. Своєю чергою, Митний кодекс України [7] регулює засади проходження служби в органах доходів і зборів, одержання професійної освіти у сфері державної митної справи, правового і соціального захисту працівників митних органів. Варто зауважити, що якість функціонування соціально-кадрової підсистеми визначає ефективність реалізації усіх митних операцій в межах митної системи держави;

Комунікаційна підсистема репрезентує механізми взаємодії та комунікування митних органів з іншими суб'єктами (органами державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності) задля забезпечення ефективного здійснення митної діяльності. Особливості таких взаємовідносин регулюються Главою 77 Митного кодексу України [7]. Мова йде про налагодження взаємної співпраці із правоохоронними та іншими органами влади і установами (Службою безпеки України, Національною поліцією, Державною прикордонною службою України, Національним Антикорупційним Бюро України, судовими органами та іншими установами) у контексті забезпечення оперативного виявлення та протидії митним правопорушенням і контрабанді. Крім того, в межах цієї підсистеми повинна організовуватись взаємодія із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності у формі консультування та інформування підприємств, залучення до розвитку методів роботи митних органів, вирішення проблем у митній сфері, удосконалення нормативно-правової бази тощо.

Матеріально-технічна підсистема відображає рівень матеріально-технічного забезпечення митних органів та рівень розвитку митної інфраструктури. Призначення цієї підсистеми полягає у формуванні достатньої матеріально-технічної бази та митної інфраструктури для забезпечення нормальної роботи митних органів на різних рівнях та у всіх регіонах, що включатиме необхідну кількість високотехнологічних та простих засобів митного контролю, комп'ютерної техніки, оперативного транспорту, пунктів пропуску належного стану, спільних митних постів. У межах цієї підсистеми повинні систематично реалізовуватись завдання щодо відстеження рівня матеріально-технічного забезпечення у митній сфері та митної інфраструктури, постійного оновлення застарілої техніки та приладдя, розбудови пунктів пропуску тощо.

Підсистема міжнародного співробітництва відображає рівень розвитку взаємодії національних митних органів із митними органами суміжних та інших держав, а також їхньої участі у міжнародних організаціях, міжнародних митних проектах, торгових місіях, тощо. Особливості такої співпраці визначені Главою 78 Митного кодексу України [7]. Призначення цієї підсистеми пов'язане із налагодженням ефективного та взаємовигідного співробітництва із міжнародними організаціями та митними органами зарубіжних країн задля перейняття кращого митного досвіду, одержання конкретних фахових рекомендацій та залучення фінансових ресурсів для модернізації національної митної системи, розбудови митної інфраструктури, а також репрезентації державних митних інтересів на міжнародному рівні.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасний етап функціонування національної митної системи відображає існування вагомих проблем за різними її сферами. Не зважаючи на численні спроби модернізувати роботу митних органів представниками різних рівнів, на жаль видимого результату не вдалось досягнути. Особливо критично проблема реформування національної митної системи постала в умовах європейської інтеграції, адже із підписанням та ратифікацією Угоди про асоціацію із Європейським Союзом Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати митну сферу із європейськими стандартами та нормами. 3

огляду на існуючі невдалі та безуспішні спроби удосконалити роботу митних органів доведено, що процес реформування повинен бути науково обгрунтованим. Застосування наукового підходу забезпечуватиме цілісне, завершене, комплексне та структуроване бачення реформаторського процесу, ідентифікуватиме та обгрунтовуватиме пріоритетні сфери модернізації та дасть змогу досягнути максимально ефективних результатів. На підставі вивчення існуючих проблем у вітчизняному досвіді модернізації роботи митних органів, аналізування класичних і сучасних наукових теорій, врахування тенденцій європейської інтеграції рекомендовано використовувати системний підхід до реформування митної сфери. Запропоновано розглядати національну митну систему як складну цілісну контрольовану структуру, що відображає сукупність базових та забезпечувальних підсистем з притаманними їм елементами, які розвиваються під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників та у взаємодії забезпечують виконання іманентних митних функцій. З метою розкриття змістового наповнення та функціонального призначення підсистем національної митної системи виконано її структурну декомпозицію за топологічно-змістовою ознакою, що сформувало систематизовану інформаційну базу для подальшого реформування вітчизняної митної сфери. Зокрема виокремлено базові підсистеми (контрольно-регулююча, безпеково-захисна, сервісна, фіскальна підсистеми) та забезпечувальні підсистеми (нормативно-правова, адміністративна, фінансова, інформаційно-статистична, комунікаційна, матеріально-технічна підсистеми, підсистема міжнародного співробітництва).

Перспективами подальших досліджень є розроблення та обгрунтування цільових рекомендацій щодо реформування та гармонізації кожної підсистеми національної митної системи із європейськими митними стандартами, нормами, правилами та принципами.

Література:

1. Макаренко А.В. Митна реформа: пошук оптимальної концепції / А.В. Макаренко // LEX PORTUS. — 2017. — № 2 (4). — С. 21—36.
2. Мельник О.Г. Система управління митною діяльністю в Україні: сутність та структурна декомпозиція / О.Г. Мельник, О.В. Муқан, Х.В. Кабан // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку". — 2013. — № 776. — С. 39—47.
3. Шамборовський Г.О. Реформування митної служби в Україні в умовах європейської економічної інтеграції / Г.О. Шамборовський // Інвестиції: практика та досвід. — 2016. — № 18. — С. 27—31.
4. Керівні принципи для митної справи в Україні / Американська торговельна палата в Україні, Представництво міжнародного кредитно-рейтингового агентства Ernst & Young в Україні, 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua/\\$FILE/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua/$FILE/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua.pdf)
5. Презентаційні матеріали Державної фіскальної служби України "Стратегічні ініціативи розвитку Державної фіскальної служби України до 2020 р." [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/data/files/218923.pdf>
6. Проект Міністерства фінансів України "План дій з реформування митниці", 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/news/doc_250141228/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D0%B4%D0%B9%20%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F.pdf
7. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

8. Положення "Про Державну фіскальну службу України", затверджене Постановою Кабінету Міністрів України № 236 від 21.05.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>

9. Кузьмін О.Є. Типологія митного обслуговування підприємств / О.Є. Кузьмін, О.Ф. Будз // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. — № 875. — С. 3—12.

10. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2.12.2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

11. Закон України "Про державну службу" № 889-VIII від 10.12.2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

References:

1. Makarenko, A.V. (2017), "The customs reform: searching for the optimal conception", LEX PORTUS, vol. 2 (4), pp. 21—36.
2. Melnyk, O.H. Mukan O.V. and Kaban, Kh.V. (2013), "The system of customs activity management in Ukraine: the essence and structural decomposition", Visnyk Natsional'noho universytetu "L'viv'ska politekhnika". Serii: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, No 776, pp. 39—47.
3. Shamborovkyi, H.O. (2016), "Reformation of the customs service in Ukraine in terms of European economic integration", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 18, pp. 27—31.
4. The American Chamber of Commerce in Ukraine and the Official Office of International Credit Rating Agency Ernst & Young in Ukraine (2018), "Guidelines for customs policy in Ukraine", available at: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua/\\$FILE/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua/$FILE/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua.pdf) (Accessed 15 October 2018).
5. The official site of the State Fiscal Service of Ukraine (2017), "Strategic initiatives of development of the State Fiscal Service of Ukraine till 2020", available at: <http://sfs.gov.ua/data/files/218923.pdf> (Accessed 25 October 2018).
6. The Ministry of Finance of Ukraine (2017), "Draft Customs Reform Action Plan", available at: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/news/doc_250141228/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D0%B4%D0%B9%20%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F.pdf (Accessed 10 October 2018).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Customs Code of Ukraine No 4495-VI, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (Accessed 22 September 2018).
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the State Fiscal Service of Ukraine"" No 236, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 3 October 2018).
9. Kuzmin, O.Ye. and Budz, O.V. (2017), "Typology of customs services of enterprises", Visnyk Natsional'noho universytetu "L'viv'ska politekhnika". Serii: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, No 875, pp. 3—12.
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Tax Code of Ukraine No 2755-VI, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 30 September 2018).
11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On State Service", No 889-VIII, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 2 October 2018).

Стаття надійшла до редакції 13.11.2018 р.